

ETO's 4/2568

เรื่อง: การยื่นข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ: ผลกระทบทางสุขภาพข้ามพรมแดนอย่างรุนแรงจากการปนเปื้อนสารพิษในแม่น้ำโขงและสาขา อันเนื่องมาจากการทำเหมืองแร่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมา

เรียน: Your Excellency Tlaleng Mofokeng ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในสุขภาพ (UN Special Rapporteur on the Right to Health)

อ้างถึง: การประชุมหารือระหว่างท่านผู้รายงานพิเศษฯ และผู้แทนคณะทำงาน ETO's Watch Coalition ณ กรุงเทพมหานคร ในช่วงระหว่างวันที่ 18-28 กุมภาพันธ์ 2568

สิ่งที่แนบ: ข่าวยุทธการทางสิ่งแวดล้อมและทางสุขภาพที่เกี่ยวข้อง

30 กรกฎาคม 2568

ตามที่ท่านผู้รายงานพิเศษฯ ได้ให้เกียรติสละเวลาในการประชุมหารือกับผู้แทนของคณะทำงานติดตามความรับผิดชอบการลงทุนข้ามพรมแดน (ETO's Watch Coalition) และเครือข่ายภาคประชาสังคมด้านสิทธิมนุษยชน สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ในระหว่างภารกิจการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2568 ที่ผ่านมา ทางคณะทำงานฯ ขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงอีกครั้งสำหรับความสนใจและความมุ่งมั่นของท่านต่อประเด็นสิทธิในสุขภาพในประเทศไทย

ในนามของคณะทำงาน ETO's Watch Coalition เรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยื่นเอกสารและข้อมูลเพิ่มเติมฉบับนี้ เนื่องจากภายหลังจากที่ท่านได้เสร็จสิ้นภารกิจการเยือน ได้ปรากฏหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และข้อมูลเชิงประจักษ์ใหม่ที่น่าตกใจ ซึ่งยืนยันถึงวิกฤตการณ์ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนที่กำลังส่งผลกระทบต่อประชาชนในภาคเหนือของประเทศไทย อันเนื่องมาจากการปนเปื้อนสารพิษจากการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำก แม่ น้ำสาย และแม่น้ำรวก ในเขตอิทธิพลของกองทัพว่า รัฐฉาน ประเทศเมียนมา ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ยังไม่เป็นที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในขณะที่เราได้พบกับท่าน

เอกสารฉบับนี้มุ่งให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักฐานเชิงประจักษ์และทางวิทยาศาสตร์ที่ยืนยันการปนเปื้อนสารพิษข้ามพรมแดน

ในช่วงเวลาไม่กี่เดือนที่ผ่านมา ได้มีหลักฐานที่ชัดเจนจากหลายแหล่งซึ่งชี้ตรงกันถึงต้นตอและขอบเขตของมลพิษข้ามพรมแดน ดังนี้:

- **ภาพถ่ายดาวเทียมโดยมูลนิธิสิทธิมนุษยชนไทใหญ่ (Shan Human Rights Foundation - SHRF):** ภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูงได้เปิดเผยให้เห็นถึงการขยายตัวอย่างมหาศาลของกิจกรรมเหมืองแร่หายาก (Rare Earth Elements - REEs) และเหมืองแร่ชนิดอื่น ๆ เช่น ทองคำ ในพื้นที่ภูเขาตามแนวพรมแดนไทย-เมียนมา ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลเข้าสู่ประเทศไทย ภาพแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ การทำลายป่าไม้ และบ่อกักเก็บกากแร่ขนาดใหญ่ที่ไม่มีการจัดการตามหลักมาตรฐานสากล ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำโดยตรง
- **ผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยกรมควบคุมมลพิษ ประเทศไทย:** ภายหลังได้รับการร้องเรียนจากภาคประชาชนในจังหวัดเชียงราย กรมควบคุมมลพิษได้เก็บตัวอย่างน้ำในแม่น้ำกก แม่น้ำสาย และแม่น้ำรวก เพื่อทำการวิเคราะห์ ผลการตรวจวัดในเบื้องต้นได้ยืนยันการปนเปื้อนของโลหะหนักหลายชนิดในระดับที่สูงเกินค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดินของประเทศไทย อาทิ สารหนู (Arsenic), ตะกั่ว (Lead), แมงกานีส (Manganese), และปรอท (Mercury) ซึ่งสารเหล่านี้เป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นผลพลอยได้จากกระบวนการทำเหมืองแร่
- **ผลการศึกษาวิจัยเชิงลึกโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.):** ทีมวิจัยของไทยได้นำเทคโนโลยีขั้นสูงโดยใช้วิธีการที่เรียกว่า “นิติวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมโดยประชาชนมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ดีเอ็นเอจากสิ่งแวดล้อม (Environmental DNA - eDNA) มาใช้ในการตรวจสอบ “ลายนิ้วมือ” ทางเคมีและชีวภาพของมลพิษในแม่น้ำ ผลการวิจัยสามารถยืนยันได้อย่างมีนัยสำคัญทางวิทยาศาสตร์ว่า สารปนเปื้อนโลหะหนักและสารเคมีอันตรายที่ตรวจพบในแม่น้ำกกและแม่น้ำโขงตอนเหนือของไทย มีองค์ประกอบที่จำเพาะเจาะจงและสอดคล้องกับแหล่งกำเนิดจากกิจกรรมเหมืองแร่หายากและเหมืองทองคำในพื้นที่รัฐฉาน ประเทศเมียนมา ซึ่งถือเป็นหลักฐานที่เชื่อมโยงแหล่งกำเนิดและผลกระทบได้อย่างชัดเจนที่สุด

2. ผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้น

การปนเปื้อนของสารพิษในระดับที่ตรวจพบ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย และดีต่อสุขภาพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิทธิในสุขภาพ โดยมีผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วและที่คาดว่าจะทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต ดังนี้:

- **ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้ว:** ประชาชนในชุมชนริมแม่น้ำกก แม่น้ำสาย แม่น้ำรวก และแม่น้ำโขงในเขตจังหวัดเชียงราย ซึ่งต้องพึ่งพาน้ำในการอุปโภคบริโภค การเกษตร และการประมง เริ่มประสบปัญหาสุขภาพเฉียบพลัน เช่น อาการผื่นคันตามผิวหนัง บางรายมีจุดดำตามผิวหนัง โรคท้องร่วง และอาการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถระบุสาเหตุได้ นอกจากนี้ยังเกิดปรากฏการณ์ปลาบางชนิด เช่น ปลาแซ่ เป็นตุ่มหนองตามผิวหนังและครีบ รวมถึงพบสารโลหะหนักบางชนิดเกินค่ามาตรฐานในลำไส้ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการได้รับโลหะหนักจากสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร รายได้ และอาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน
- **ความเสี่ยงต่อสุขภาพในระยะยาว:** การสัมผัสและสะสมโลหะหนักในร่างกายอย่างต่อเนื่อง แม้ในปริมาณน้อย ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อโรคร้ายแรงในระยะยาว เช่น โรคมะเร็ง, โรคที่เกี่ยวข้องกับระบบประสาท (โดยเฉพาะ

ผลกระทบจากสารตะกั่วและปรอทต่อพัฒนาการทางสมองของเด็ก), โรคตับและไตวายเรื้อรัง กลุ่มประชากรที่เปราะบางที่สุดคือ เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ และเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีความเสี่ยงสูงสุดต่อผลกระทบเหล่านี้

- **การทำลายระบบนิเวศ:** การปนเปื้อนดังกล่าวกำลังทำลายความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศแม่น้ำโขงและสาขา ซึ่งเป็นหนึ่งในระบบนิเวศน้ำจืดที่สำคัญที่สุดของโลก การปนเปื้อนในดินและตะกอนท้องน้ำจะคงอยู่เป็นเวลานานหลายทศวรรษ ทำให้การฟื้นฟูเป็นไปได้ยาก และส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อาหารทั้งหมด

3. การตอบสนองของภาครัฐ และข้อเรียกร้องให้เกิดการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

แม้จะปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา ยังคงเป็นไปอย่างล่าช้าและจำกัด:

- **รัฐบาลไทย:** การดำเนินการของหน่วยงานไทยยังคงจำกัดอยู่เพียงการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำภายในประเทศและการแจ้งเตือนประชาชนให้หลีกเลี่ยงการใช้น้ำ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองสิทธิในสุขภาพของประชาชนในระยะยาว ยังขาดการดำเนินการทางการทูตที่จริงจังและเป็นรูปธรรมเพื่อเรียกร้องความรับผิดชอบจากแหล่งกำเนิดมลพิษ
- **ทางการเมียนมาและกองทัพว้า:** เนื่องจากกิจกรรมเหมืองแร่อยู่ในพื้นที่ภายใต้อิทธิพลของกองทัพสหรัฐว้า (United Wa State Army - UWSA) การประสานงานกับรัฐบาลกลางเมียนมาอาจไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จำเป็นต้องมีช่องทางการสื่อสารและกดดันไปยังผู้มีอำนาจในพื้นที่โดยตรงให้ยุติกิจกรรมที่ไร้การควบคุมและสร้างกลไกกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเร่งด่วน
- **รัฐบาลจีน:** มีข้อมูลที่น่าเชื่อถือว่ากลุ่มทุนและเทคโนโลยีที่ใช้ในการทำเหมืองแร่หายากส่วนใหญ่มีความเชื่อมโยงกับประเทศจีน ซึ่งเป็นผู้รับซื้อผลผลิตรายใหญ่ที่สุดของโลก ดังนั้น รัฐบาลจีนจึงมีบทบาทสำคัญและมีความรับผิดชอบในการกำกับดูแลให้การลงทุนของบริษัทสัญชาติตนเองในต่างแดนเป็นไปตามหลักการสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมสากล

4. ข้อเสนอแนะและความคาดหวังต่อการดำเนินงานของผู้รายงานพิเศษฯ

ในสถานการณ์วิกฤตเช่นนี้ ETOs Watch Coalition ใคร่ขอวิงวอนให้ท่านผู้รายงานพิเศษฯ ได้โปรดดำเนินการเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้:

- **บรรจุประเด็นปัญหาพิษข้ามพรมแดนนี้เป็นกรณีศึกษาสำคัญ** ในรายงานสรุปผลการเยือนประเทศไทยฉบับสมบูรณ์ (Country Visit Report) ของท่าน โดยระบุถึงหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ผลกระทบต่อสิทธิในสุขภาพของประชาชนไทย และความล้มเหลวในการจัดการปัญหาที่ต้นเหตุของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแรงกดดันในระดับนานาชาติต่อไป
- **ใช้อำนาจของท่านในการสื่อสารอย่างเป็นทางการ (Official Communication)** ไปยังรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย, รัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อแสดงความกังวลอย่างยิ่งยวดต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และกระตุ้นให้เกิดการเจรจาและความร่วมมืออย่างเร่งด่วนในการยุติแหล่งกำเนิดมลพิษและเยียวยาผลกระทบ
- **เสนอแนะมาตรการที่เป็นรูปธรรม** เช่น การจัดตั้งกลไกการตรวจสอบคุณภาพน้ำข้ามพรมแดนร่วมกันระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง การเรียกร้องให้บริษัทที่ลงทุนและจัดซื้อแร่มีความรับผิดชอบต่อตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่

อุปทาน (supply chain due diligence) การจัดตั้งกองทุนเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและชดเชยเยียวยาทางด้านสุขภาพแก่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และการหยุดการดำเนินการของเหมืองแร่หายากและเหมืองอื่น ๆ ที่ต้นทาง

ETOs Watch Coalition เชื่อมั่นว่า การแทรกแซงและการให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้จากทั่วโลกของสหประชาชาติจะเป็นกุญแจสำคัญในการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างมีความหมายและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในการมีสุขภาพและชีวิตที่ดีของประชาชนนับล้านคนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ทางคณะทำงานฯ ยินดีที่จะให้ข้อมูลเพิ่มเติมหากท่านต้องการ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการตอบสนองจากท่านในเร็ววัน

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ธีระชัย ศาสเจริญกิจถาวร

ผู้ประสานงาน

คณะทำงานติดตามความรับผิดชอบการลงทุนข้ามพรมแดน (ETOs Watch Coalition)

กรุณาติดต่อ:

Email: etoswatch@gmail.com

Tel: +66942341615